

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 31. Sušca 1847.

List 13.

Gostija v Ljutomérskim gradu.

(Po Vehovaru.)

U Ljutomérskim gradu gostija zlo hrupí,
Iz rók gré kupa *) v róke tri dni in tri noči;
Tri dni in tri noči — oj Vuzma **) sveti čas!
Četertk je jutri vélki — polnóč je blizo nas.

Stražan stoji pred durmi, mož sive starosti,
Poslušá divje dréte, strahota ga obleti:
„Četertk je jutri vélki! — začne se britki čas,
Ko na drevésu Kriša Bog Sin odkupi nas!“

Stražan tak toži stari, pobožniga duhá,
Zdihuje, joka, moli takó iz dna serca;
Al v pivnici krik zlobni zijáti ne nehá,
In noč odgovor kupam zvonečim tiha dá.

„Opomnim nej gospódo!“ — stražan tak govori —
„Dolžnosti svete, v vinu de se jim ne vtopi.“
In v pivnico gré doli ter prav' s pohlevnostjo:
Oj gospod vitez, hlapcu nej ne zamerijo:

„Četertk je jutri vélki, čas grozne žalosti,
Ko vse kersanstvo moli v serca spokórnosti,
Zaljujejo zvonovi, in jutri slednjikrat
Nas hočejo k pokori se opominjevat.“

„Ti tudi mi omolkni, prevzétui hlapec ti,
Nar veči dajte kupo, nej v nji se mi vtopi!“
Tak vitez zagromí, se zasméja družba vsa
In s silnoglasnim krikam pohvali verlo ga.

„Zvoniti pred se mora v zvoniku grada še,
Kot kupe opustimo! — napi, o hlinjenc se!“
Na tla se zverne starček, stemnijo se mu oči,
Pa zdi se še, de móli: „Gospod! ne sod' jih ti.“

Zdaj zadoni počasno glas ure polnoči;
Kot blisk svetloba vgasne, na kúp se klet zvalí,
Iz sodov se iztéka tak kot pepel žareč,
Pijance vse pokóplje zdaj oginj plamenéč.

In ko Zveličar vstane, s gor in dolin hromí
Zvonovov glas pojéči, de vse se veselí; —
Alj viditi na gradu zvonika ni biló,
Strahóte znamenje stoji zid gól samó.

V Gradcu 22. Sušca.

Mihovil Golob, modroslovec.

Dober svét kmetovavcam.

Kakošne so le letašne ozimine žita po svetu?
Po krajski gorenski strani so reži zlo pognjite

*) Kupa ali kozarc. **) Vuzem ali velika noč.

in mrežaste; pšenicam in deteljam pa ni kej kvare, razun de so jih semtertje miši gerdo pre-orale, kakor de bi bile imele terd boj med seboj. Kar je sneg odlezel, dela srež po več krajih veliko škodo. Ali je kej pomagati?

Dokler zemlja zmerzuje in se njive ne posušé, se srež ne da vstaviti, pa od njega storjena škoda se popravi že nekoliko. Berž ko se njive osušé, jih proti večeru dobro povali, de pertisneš spet nazaj perzdignjeno zemljo, de se perst zgosti okoli žitnih koreninic, in de se kepice po njivah potarejo in poravnajo. Ljubi kmetovavci! vi ne verjamete, kako koristno de je to, pa le ubogajte, in gotovo nam boste vedli hvalo.

Povalíte terdo tudi detelje s teškim valjerjem, kér detelja že sicer krepko in zgošeno zemljo ljubi. Po nemških deželah imajo železne valjerje in veliko hvalo ženó, kako de so koristni. Ravno tako je tudi prav dobro, vsejane jare žita povaliti, kakor oves, ječmen in prosó, tako tudi lan, nekej zató, de se njiva bolj poravná in kepe potarejo, še bolj pa zató, de se iz vsejanih zernic pognane cimice ložej zemlje poprimejo in berž rejo iz nje sesájo. Sej vidimo, de vertnarji tudi takó ravnajo. Vertnar vseje danes salato, kapus, ohrovt ali kake cvetlice, gredico z nogami pohodi ali s kako dilico terdo potrepljá, in pojutrišnjim bóde že seme iz zemlje, in v kratkim je gredica že zelena, kar bi se tako berž ne zgodilo, če bi seme v rahli persti ležalo.

Letašnji dolgi stari sneg je kmetovavcam zlo glave belil, gerdo so ga že gledali, in nekteri so ga bili jeli posejati koj v začetku Sušca, pa njih pridnost je bila prezgodna. Ako bi taciga mraza ne bilo, de bi ne bila burja takó brila, bi bili že prav opravili; takó pa so si še nekoliko škode naredili, kér je po prekopnjah srež žita tergal in kér je burja perzdignjene koreninice posušila in njive obrila, de so vse rujave.

Sneg posejevati je takrat koristno, kadar mraza ni, in kadar je zemlja pod snegam odtajana, sicer je pa bolje, de so njive s snegam odete. Gorenski stari in skušeni kmetovavci pravijo, de pred sv. Gregorjem sneg le per miru pusti, po

sv. Gregorju ga posevaj z eno rokó, po Šmar-
nim (po prazniku oznanjenja Device Marije) pa z
obema. In — tako prevzetni in od sile učeni spet
ne smemo biti, de bi vsako naših starih kmetovav-
cov zavergli. Sv. pismo pravi: „Vse poskusite, kar
je práv, deržite.“ 1. do Tesal. 5, 21. Za poseje-
vanje snega pa ni le koristna perst, temuč tudi
kake smeti ali kak prah, tode ne senéni, de z njim
plevéla na njive ne zaneses. Okra.

Popolni poduk,

kakó krompir saditi, de bo práv?

(Dalje.)

6. Daljno razlaganje, kakó krompir saditi.

De krompir, ki se pod zemljo rodi, ni pravo
seme, to vsak kmetovavec vé. Pravo seme je tisto,
kteró se nad zemljo na krompirjevih steblih po
cvetji v podobi majhnih jabelčk ali jagod pokaže.

Vunder je stara navada obveljala, de kmeto-
vavci neprenehama le podzemljice (Knollen*) sa-
dijo, pravo seme iz krompirjevih jagod so pa v
nemar pustili. Nar boljši bi gotovo kmetovavci rav-
nali, ko bi si v časi iz nadzemljiskih jabelčk
krompirjeviga semena priredili in si takó večkrat
krompir iz semena ponovili.

Sploh pa nadzemljisko seme sejati, kmeto-
vavcam ne kaže, kér se iz taciga semena več-
del še le v drugim ali tretjim letu debel krompir
pridela; in zavoljo tega je navada, le podzemljice
saditi, obveljala.

Pa kmetovavci so to reč še dalje gnali. Niso
zadovoljni s tem, de bi celi krompir sadili, am-
pak vsako podzemljico še na več koscov ali kerh-
ljev razdelijo, ali ji clo le očesa izrežejo in jih
sadijo; ostanjke pa za živež obernejo. Pa še več
druzih šég je, po katerih s krompirjem za seme
ravnajo, od katerih pa tukej nočemo nič govoriti.

Kaj je tedej bolj práv: cele podzemljice sa-
diti, ali pa le posamesne kosce, ali clo le očesa?

Cele podzemljice srednje velikosti, zdra-
viga zerna in bolj prostorno saditi, je po več
skušnjah poterjeno poglavitno pravilo. Razun mno-
gih kmetovavcov je slavni učenik kmetijstva, gosp.
Hlubek, resnico tega ravnanja očitno pokazal.

Kér pa je za tako ravnanje na pol več krom-
pirja za seme potreba, in kér kmetovavci dostikrat
s semenam komaj shajajo, se ni čuditi, de so jeli
le posamesne kerhlje ali clo očesa saditi, in de
so pri ti navadi tudi ostali, kér jih je skušnja uč-
la, de so tudi obilno lepiga krompirja pridelali.

Posebno letas bo treba krompir le v koscih
saditi, kér povsod semena manjka.

Tisti kmetovavec ima od krompirja nar veči
pridelk pričakovati, ki ga je takó sadil, de krom-
pirjevo zeliše ob času cvetja celo njivo lepó
pokrije, brez de bi posamesni germi preveč na
drenji stali. Če se cele podzemljice v verste sa-
dijo, ki po 2 čevlja saksebi ležé, mora v vsaki
versti ena jamica od druge 1 čevlj saksebi stati;
kér tedej sploh 8 velicij krompirjev 1 funt vaga, bi
bilo 3600 funtov ali 40 vaganov (mecnov) krom-
pirja na oral ali joh zemlje potreba. Če pa vsako pod-
zemljico na 4 kosce tako zrežeš, de ima sleherni
kerhelj saj 2 očesi in jih po versti na pol čevlja
saksebi sadiš, si boš polovico semena prihranil
in tudi obilno lepiga krompirja pridelal.

*) Naj nam bo pripušeno, namesto krompirjeviga zerna
besedo „podzemljice“ rabiti in s to besedo to reči, kar
Nemci „Knollen“ imenujejo. Vredništvo.

Ko pa gospodar svoji družini krompir za seme
razrezovati velí, naj ji dobro priporočí, de se ima
pri tem delu pazljivo obnašati, de bo sleherni ko-
sec saj dve zdravi očesi imel, in de se nobeno
okó z nožem ne poškodva, sicer ne bo gnalo in
škoda je velika.

Ravno zató se sajenje golih očés tolikrat
slabo obnese, kér se pri tem opravilu kal, to je,
rodivna moč očés še lože poškodje in dostikrat
clo v nič pripravi.

Zavoljo tega tudi nemoremo svetovati, golih
očés saditi, kér nemarno delo lahko kal pokonča,
in suha in gorka letina posebno v pešéni zemlji
očesa lahko tako posuši, de vso kalivno moč zgubijo.

(Dalje sledi.)

Pogovor dveh kmetov.

(Jurja in Lukata.)

Od potrebnih pomladanjskih opravil.

J. Dober dan, Luka! Sim že spet tú, čudopolno
škatljico sim pa za ta čas ženi izročil.

L. Práv je, de si ta nauk od mene sprejel;
saj boš kmalo njegovo dobrotljivost spoznal. Danes
se morava pa kaj družiga pogovoriti.

J. Ali veš, kaj bi jez rad danes od tebe slišal?

L. Kar vém, ti bom iz serca rad povedal, kér
sim prepričan, de dober svét rad ubogaš.

J. Povej mi tedaj, ob čim obstoje tvoje perve
pomladanjske dela?

L. Pervo je, de se koj mesca Sušca (Brezna)
nad svoje drevje spravim, de ga oderzam, mlado
pervežem, in nekaj na sad, nekaj pa na les obre-
zem. De ga vse gosencne zalege otrebim, se že
samo od sebe zastopi.

J. Nekaj obrežeš na sad, nekaj pa na les,
— kaj češ s tem reči?

L. Jez odberem nar lepši mladike, ktere tje
rastejo, kamor hočem, de se drevo košati, ali pa
daljša; jih perrežem le malo, takó de 5 — 12 pal-
cov dolge ostanejo; to leto nič ne rodé; ampak
mlad les zanaprej zredé. To je na les obrezovati.
Druge mladike pa, katerih na les rediti nočem, obre-
žem takó na kratko, de jim le 3 ali 4 popke pu-
stím. Takó persilim, de mi trije popki rodé, četerti
gre v novo mladiko. To je pa obrezvati na sad.

J. Sim djal, de moraš imeti kake posebne
zvijače per drevji, ko ti skorej vsako leto rodi.
Pa, tole reč bom jez le peršel pogledat, kadar
boš obrezoval.

L. Le pridi; ti bom práv rad pokazal, ali pa
še tvoje drevje obrezal.

J. Kako pa ti mravlje od drevja odganjaš?
Te požrešne živali je per meni kaj veliko?

L. Ja, tukej je pa toliko misel, še več ko v
zelniku glav. Saj je bil v Novicah že zlat (cekín)
v plačilo obljubljen tistimu, ki bi kaj gotoviga po-
vedal, pa ga blez še nobeden ni zaslužil. Tiste
na okroglo zdolbane dilice, od katerih sim v
Novicah bral, in jih imam, če se okrog dre-
vesca oklenejo, in če se večkrat voz-
niga mazila (šmira) perlije, so še nar boljši
pomoč. Pa jez tudi po vsi okolici vse gnjezda mrav-
ljincov poišem, jih v lepih dneh razberskam, in s
krópam poparim. To dvoje mi vselej pomaga.

J. Kogá se pa potlej za drevjem lotiš?

L. Zdej pa pridejo travniki na versto, de
se ograde, de se otajane kertine berž razberskajo,
de se jesenski gnoj po snožeti pregrabi, in tako
pomladanjskiga dežja počaka. Pa tudi vode ne po-
zabim zdej na snožeti obračati. Voda do Kres-